

ПРАВОВА ПРИРОДА ЗАРАХУВАННЯ ЗУСТРІЧНИХ ОДНОРІДНИХ ВИМОГ ЯК СПОСОБУ ПРИПИНЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Проведено аналіз законодавчого закріплення припинення цивільно-правового зобов'язання зарахуванням зустрічних однорідних вимог. Розкрито та досліджено основні підходи до визначення зарахування зустрічних однорідних вимог. Встановлено основні умови та вимоги до припинення цивільного зобов'язання зарахуванням зустрічних однорідних вимог. Розкрито основні проблеми практичної реалізації припинення зобов'язання зарахуванням зустрічних однорідних вимог.

Ключові слова: зобов'язання, зарахування, зустрічні вимоги, однорідність, виконання зобов'язання.

Постановка проблеми. Завершення відносин цивільно-правових зобов'язань має відбуватися виконанням. Це класична детермінанта доктрини цивільного права, яка є базовою вихідною умовою для стабільного розвитку цивільних правовідносин. Виконання означає дотримання сторонами своїх обов'язків із максимальною реалізацією власних прав та дотримання власних інтересів. Виконання зобов'язання призводить до сталого розвитку системи суспільних відносин та підтримання правопорядку і балансу системи суспільних інтересів.

Натомість буде абсолютно неправильно вважати, що всі без винятку цивільні зобов'язання можуть завершуватися виконанням. Існує безліч підстав та причин, через які дотримання зобов'язань суб'єктом цивільних відносин неможливе з цілком об'єктивних підстав, що не залежать від особи. При цьому невиконання зобов'язання не повинно розцінюватися як умисне ухилення сторони від взятих на себе обов'язків або зловживання правовими можливостями. Хоча в останньому випадку законодавець має захистити інтереси та права кредитора неспроможного боржника. Для таких цілей слугує інститут припинення зобов'язання зарахуванням зустрічних однорідних вимог, розвиток якого останнім часом набуває актуаліза-

ції, а практика застосування – поширення. Саме тому виникає потреба в дослідженні природи такого цивільно-правового інституту, а також механізмів його реалізації, що дасть змогу уникнути проблем та суперечностей під час застосування в практиці у випадку неспроможності боржника виконати свої обов'язки належним чином.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на те, що припинення зобов'язання зарахуванням є досить поширеною практикою, доктринальних досліджень з цієї проблематики небагато. Зокрема, привертають увагу результати наукових пошуків таких учених: З.Р. Барієва, В.В. Бушнева, І.С. Мітіної, П.Д. Пригузи, Т.Р. Фахретінова, І.В. Чайки та ін.

Мета статті. Метою цієї статті є визначення правової природи зарахування зустрічних однорідних вимог як способу припинення цивільного зобов'язання.

Виклад основного матеріалу. У досить спрощеному вигляді такий спосіб припинення цивільно-правового зобов'язання, як зарахування зустрічних однорідних вимог відомий як залік і є одним із найбільш складних інститутів цивільного права, він отримав наукове обґрунтування ще в Римському праві. Залік з точки зору спрощення цивільних правовідносин є цілком логічною формою та моделлю поведінки осіб, що мають зустрічні вимоги один до одного, навіть якщо такі вимоги мають різні обсяги. Водночас саме така

спрошеність та, як може здатися на перший погляд, простота в механізмі практичного застосування заліку і зумовлюють більшість проблем.

Саме місце цього цивільно-правового інституту в Цивільному кодексі України (далі – ЦК України) та вітчизняній цивілістичній доктрині свідчить, що це не окрема форма взаємовідносин, а спосіб припинення зобов'язання. З другого боку, залік є класичним випадком погашення зустрічних вимог, особливо коли таке погашення має повторюваний характер, а самі відносини стосуються, наприклад, взаємних розрахунків. Зарахування зустрічних однорідних вимог може цілком виправдано вважатися окремою формою відносин. Однак якщо говорити про нього як про окремий самостійний правочин, то аналіз норм ЦК України (зокрема книги 5 «Зобов'язальне право») дає всі підстави стверджувати, що законодавець такий правочин не виокремив.

Втім, зарахування зустрічних однорідних вимог могло би вважатися способом виконання зобов'язання, оскільки сама семантична конструкція «зарахування» вже вказує на активну форму дії, спрямовану на досягнення якоїсь мети.

Натомість, якщо досить ґрунтовно та системно проаналізувати положення ЦК України, то можна побачити, що біль-

шість питань, які викликає норма, котра міститься у ст. 601 ЦК України, виникають не з приводу самого механізму відносин сторін, які втратили юридичний зв'язок у межах відносин зобов'язання та перейшли в нову якість – припинення зарахуванням – якраз і є підставами такого припинення. Суто формально підходячи до аналізу норми, можна побачити, що її формулювання саме по собі і є підставою припинення: «Зобов'язання припиняється зарахуванням зустрічних однорідних вимог, строк виконання яких настав, а також вимог, строк виконання яких не встановлений або визначений моментом пред'явлення вимоги» [13].

Але насправді норма ст. 601 ЦК України визначає лише випадок, за яким відбувається зарахування зустрічних однорідних вимог в разі неспроможності виконання зобов'язання та його припинення однією зі сторін. Хоча сама норма і є деперсоніфікованою, тобто такою, що визначає загальний порядок та загальні засади здійснення зарахування, однак цілком логічно передбачити, що припинення зобов'язання в такий спосіб неможливе без активних дій. Навіть незважаючи на те, що саме по собі невиконання зобов'язання або його неналежне виконання саме і є бездіяльністю, але такий спосіб припинення, який визначений в ст. 601 ЦК України, перед-

Таблиця 1

Підходи до визначення «зарахування зустрічних однорідних вимог»

Автори	Зарахування зустрічних однорідних вимог – це:
О.В. Дзера, Н.С. Кузнецова [11]	така підстава припинення зобов'язання, за якої припиняються зустрічні однорідні вимоги, строк виконання яких настав (не зазначений, визначений моментом витребування)
В.В. Бушнев [3]	погашення одного зобов'язання за допомогою іншого, зустрічного
П.Д. Пригуза [7].	угода, за якою із двох зустрічних однорідних вимог за предметом зобов'язання одна, менша за сумою, погашається цілком, а інша – більше за сумою – припиняється в частині, рівній меншій вимозі. Якщо обидва зобов'язання за сумою рівні, то вони цілком погашаються зарахуванням
Я.М. Шевченко	одностороння угода (правочин), яка відбувається шляхом заяви однієї сторони зобов'язання, що не виключає, а інколи навіть і передбачає укладення сторонами договору про зарахування зустрічних вимог, але укладення такого договору ґрунтується на ст. 604 ЦК України, а не на ст.ст. 601-603 ЦК України
Р.С. Бевзенко, Т.Р. Фахретдінов [2]	засіб часткового виконання боржником зобов'язань у випадку його неспроможності
П. Нобель [5]	правочин із погашення зустрічного зобов'язання за рахунок частини власного
Т.Р. Фахретдінов [9]	здійснювана в односторонньому порядку та така, що визнається законом, заміна боржником виконання свого зобов'язання припиненням власної однорідної вимоги до кредитора

бачає певну діяльність. Ця теза підтверджується таким:

- ч. 1 ст. 601 ЦК України визначає, що припинення зобов'язання відбувається в активний спосіб – передбачається вчинення певних дій;

- «зарахування зустрічних однорідних вимог» вказує на наявність певної процедури, дотримання якої і є умовою реалізації норми ст. 601 ЦК України на практиці;

- відсутність в аналізованій статті чіткої вказівки сторони зобов'язання, яка вдається до зарахування, передбачає наявність певної процедури узгодження його припинення в такий спосіб.

Отже, наведене вище демонструє наявність активної фази у процесі припинення зобов'язання зарахуванням, яка власне і складає окремий правочин, навіть якщо він односторонній.

Що ж стосується доктринального визначення зарахування зустрічних однорідних вимог, то тут слід звернутися до поглядів науковців (табл. 1), що дасть змогу розкрити сутнісне навантаження на аналізований цивільно-правовий інститут, а також визначити його складові елементи та розкрити механізм реалізації.

Отже, зарахування зустрічних однорідних вимог може розглядатися в таких аспектах:

- спосіб погашення зобов'язання, тобто його цілковитого автоматичного виконання за рахунок зустрічного зобов'язання;

- спосіб часткового виконання зобов'язання за рахунок зарахування однорідних вимог;

- спосіб припинення зобов'язання.

У цьому контексті І.С. Мітіна зазначає, що відносно природи зарахування найбільшу полеміку викликало питання, чи є зарахування угодою або юридичним вчинком (правочином). Більшість авторів дотримуються позиції, що зарахуванням є вольовий акт особи, і, отже, спрямований на певні правові наслідки. Тобто, зарахування є способом припинення зобов'язання без реальної передачі виконання за нього, але при цьому правовий ефект зарахування аналогічний правовому ефекту, породжуваному дійсним виконанням [4].

Р.З. Бевзенко, Т.Р. Фахретдінов вважають, що припинення зобов'язання зараху-

ванням можна розглядати як дії, вчинок, односторонній правочин, спираючись при цьому на класичне вчення про традиції в німецькому праві й на класифікації підстав виникнення зобов'язань, що наведені деякими російськими авторами [2]. Слід зазначити, що вітчизняне законодавство чітко не визначає суб'єкт зобов'язальних відносин, який може виступити із заявою про припинення зарахуванням. Логічно вважати, що таким суб'єктом є сторона, щодо якої зобов'язання не виконується належним чином або порушується, тобто кредитор. Натомість саме формулювання ч. 1. ст. 601 ЦК України в частині диференціації строків виконання зобов'язання позбавляє однозначності цю тезу. Найбільші проблеми та суперечності виникають тоді, коли строк виконання зобов'язання не встановлений договором, тобто визначається волею кредитора. В свою чергу, однозначність твердження щодо наявності виключного права у боржника припинити зобов'язання, зробивши заяву про зарахування у випадку, коли він, реально оцінюючи власні можливості, бачить, що його подальші дії не задовольнять вимог кредитора, тобто зобов'язання не буде виконане належним чином, але при цьому можуть настати негативні наслідки, що можуть нанести шкоди інтересам іншої сторони.

Навіть підходячи з позицій раціональності правового регулювання та логіки закону, а також враховуючи вимоги правового прагматизму, питання щодо особи залишиться невирішеним, так само як і буде виникати невизначеність зі способом заявлення в силу перманентності та об'єктивності можливостей настання негативних наслідків для іншої сторони зобов'язання. Така невизначеність питання щодо особи, за заявою якої припиняються зобов'язання зарахуванням однорідних зустрічних вимог, тягне за собою і дилему стосовно форми та способу вчинення такого правочину, як оголошення заяви.

Правове значення заяви про припинення зобов'язання зарахуванням полягає в тому, що в той момент, коли така заява зроблена однією зі сторін, автоматично припиняється саме зобов'язання, тобто правові наслідки неналежного виконан-

ня зобов'язання перестають діяти. Мова йде, зокрема, про нарахування пені та штрафних санкцій. Так, на думку В.Г. Борисової та І.В. Спасибо-Фатєєвої, «оби-два зобов'язання (борг заявника перед адресатом і борг адресата перед заявником) слід вважати припиненими в момент скоєння заяви про зарахування. Оскільки в цивільному праві термін для початку нарахування пені, відсотків і суми індексації заборгованості обчислюється днями (на наступний день), за день, в який зроблено заяву про прийом, повинна бути нарахована пеня, відсотки і сума індексації (якщо зобов'язання прострочено, і є підстави для застосування зазначених санкцій)» [12].

Стаття 601 ЦК не визначає, кому має бути зроблена така заява. Але виходячи з приватного характеру цивільних правовідносин, було б неправильним вважати, що заява повинна або може бути зроблена публічно. Це цілком необхідно, оскільки зарахуванням (одностороннім правочинном) припиняються два зобов'язання між двома їх сторонами: припиняється зобов'язання боржника – суб'єкта, який зробив заяву про зарахування; припиняється зобов'язання боржника – суб'єкта, на адресу якого зроблено заяву про зарахування [14].

Тут слід звернути увагу на часовий вимір відносин припинення зобов'язання зарахуванням. Якщо зобов'язання вже припинені правомірно та обґрунтовано, з дотриманням належних умов та підстав зарахуванням, то відмовитися від заяви про таке припинення вже неможливо. Тобто правочин відбувся. Але водночас слід пам'ятати, що припинення зарахуванням можливо на декількох стадіях: на стадії претензійної роботи; на позовній стадії; на стадії виконавчого провадження. Подібна часова градація свідчить про те, що припинення зарахуванням все ж таки не є способом належного виконання зобов'язання і обумовлює наявність формальних підстав звернення однією зі сторін відносин зобов'язання до суду для захисту власних прав.

Отже, практична значущість припинення зобов'язання зарахуванням полягає як мінімум в двох аспектах:

– по-перше, відбувається припинення нарахування пені та інших штрафних санкцій після того, як однією із сторін було заявлено про припинення зобов'язання зарахуванням;

– по-друге, в процесі такого припинення є можливість перервати та позбутися, так би мовити, проблемних зобов'язань, виконання яких затягується в часі або здійснюється неналежним чином, що суттєво обтяжує відносини сторін. Відбувається взаємне зарахування проблемних вимог однієї із сторін і тим самим – погашення зобов'язання неспроможного боржника.

Але виникає питання: чи можна вважати припинення зобов'язання зарахуванням позитивною практикою правового регулювання зобов'язальних відносин як таких? Насправді припинення зарахуванням, виходячи суто зі змісту норми ст. 601 ЦК України, визначає лише умови та спосіб припинення, однак не встановлює обсяг та наслідки невиконання зобов'язання. З другого боку, обсяги зарахування зустрічних однорідних вимог передбачити майже неможливо, оскільки досить важко чітко визначити коли саме, на якому етапі боржник має вдатися до зарахування і чи повинен це зробити взагалі, намагаючись виконати зобов'язання повною мірою. Застосування з виконанням і подальше погіршення стану боржника негативно впливатимуть на його спроможності виконати зобов'язання навіть частково. Крім того, може не вистачити і обсягів вимог, які можуть бути зараховані як зустрічне зобов'язання.

Питання корисності та значення припинення зарахуванням по відношенню до кредитора, щодо якого вимоги боржника невиконані в повному обсязі, на нашу думку, має розв'язуватися через подальші юридичні наслідки невиконання зобов'язання та обсягу прав і можливостей, які зберігатиме кредитор з метою досягнення первинних цілей зобов'язальних відносин.

Щодо самої категорії – припинення зобов'язання зарахуванням зустрічних однорідних вимог – то цілком виправдано можна стверджувати, що вітчизняний законодавець досить влучно застосував цю концепцію, яка жодним чином не пе-

редбачає погашення зобов'язання або ухилення боржника від обов'язку виконати зобов'язання повною мірою чи понести відповідальність, навіть у випадку припинення зарахуванням.

Слід зазначити, що цивільне законодавство України допускає припинення зобов'язання зарахуванням, встановлюючи сукупність умов його здійснення, серед яких – перелік зобов'язань, припинення яких зарахуванням не допускається (ст. 602 ЦК), зокрема за договором довічного утримання (догляду) та ін. При цьому у цивільному праві окреслені вимоги до зобов'язань, які припиняються зарахуванням [11]:

– вимоги сторін мають бути зустрічними, тобто такими, які впливають із двох різних зобов'язань, між двома особами, де кредитор одного зобов'язання є боржником іншого. Те саме повинно бути і з боржником. Однак Цивільним кодексом України допускаються винятки: для зарахування у разі заміни кредитора (ст. 603 ЦК України), в разі поруки (статті 555–559 ЦК України);

– вимоги мають бути однорідними, тобто в обох зобов'язаннях повинні бути речі одного роду. Частіше зарахуванням припиняються зустрічні грошові вимоги;

необхідно, щоб за обома вимогами настав строк виконання, оскільки не можна пред'явити до зарахування вимоги за таким зобов'язанням, яке не підлягає виконанню.

Натомість Є.О. Харитонов дещо розширює та по-іншому інтерпретує умови, за яких можливе припинення зобов'язання зарахуванням однорідних зустрічних вимог [10]:

– однорідність вимог (гроші, однорідні речі). При цьому слід мати на увазі, що сторони з метою проведення зарахування своєю угодою не можуть змінювати предмет вимог (наприклад, оцінити речі в грошах або майнові права у вартісному виразі). Така штучна «однорідність» не має правового значення, і зарахування неможливе;

– зустрічність вимог. Це означає, що сторони одночасно беруть участь у двох зобов'язаннях, і при цьому кредитор за одним зобов'язанням є боржником в ін-

шому зобов'язанні. Немає принципових перешкод до одночасного заліку кількох зобов'язань кожної зі сторін, а також до заліку одночасно зобов'язань трьох і більше учасників. Прикладом може слугувати можливість зарахування вимог боржника до фактора у договорі факторингу, заснованих на його договорі з клієнтом (ст. 1085 ЦК України);

– «дозрілість» («готовність») вимог. Необхідно, щоб строк виконання зобов'язань або вже настав, або був визначений моментом запитання, або щоб термін не був вказаний взагалі, тобто виконання можна вимагати в будь-який момент;

– ясність або безспірність вимог. Припускається, що між сторонами немає спору щодо характеру зобов'язання, його змісту, умов виконання тощо. Тобто предмет відносин зобов'язання є детермінованими умовами первинної угоди, яка підлягає виконанню. Якщо одна сторона звернулася із заявою про зарахування, а інша сторона зобов'язання протиставить цій вимозі заперечення щодо характеру, терміну, розміру виконання тощо, то в такому випадку суперечка підлягає судовому розгляду, і зарахування можливе лише за рішенням суду.

Остання вимога є надзвичайно слушною, оскільки навіть за умови синалагматичного договору між суб'єктами відносин зобов'язання у випадку настання моменту, з якого вони змінюють свій правовий статус на сторони відносин припинення зарахуванням, можуть виникати обставини, щодо яких існує невизначеність або неточність відносно обсягів вже виконаних і ще невиконаних зобов'язань.

Тобто, допускається зарахування однорідних вимог, які походять із різних підстав, строк виконання щодо таких вимог настав або не встановлений, або визначений моментом пред'явлення вимоги. Зарахування зустрічних однорідних вимог є способом припинення одночасно двох зобов'язань, в одному з яких одна сторона є кредитором, а інша – боржником, а в іншому – навпаки» [8].

Повертаючись до безпосередньо умов реалізації припинення зобов'язання зарахуванням, слід більш детально проаналізувати кожну з них у теоретичному ви-

мірі та розкрити особливості практичного втілення у процесі здійснення цивільних правовідносин.

Особлива увага приділяється такій ознаці, як однорідність вимог. Законодавче визначення однорідності сьогодні відсутнє. Основна складність полягає в тому, що однорідність може розумітися по-різному. Так, наприклад, однорідними можуть бути визнані вимоги, які мають однаковий предмет. Інше розуміння однорідності може мати місце тоді, коли до уваги береться не тільки предмет, а й підстава виникнення вимоги [9].

Правова позиція судової палати в цивільних справах Верховного Суду України (справа № 6-2784цс15) полягає в тому, що правило про однорідність вимог поширюється на їхню правову природу, але не стосується підстави виникнення таких вимог. Отже, допускається зарахування однорідних вимог, які випливають з різних підстав [6]. Однак незрозумілим водночас залишається, з яких міркувань суд у вказаній позиції зазначив: «строк виконання таких вимог не настав, не встановлений або визначений моментом пред'явлення».

Зазначаючи, що «зобов'язання припиняється зарахуванням зустрічних однорідних вимог, строк виконання яких настав [13]», законодавець говорить не про зарахування зобов'язання і вимоги, строк яких настав, а про зарахування *вимоги*, строк якої настав. «З цього можна зробити такий висновок: настання строку виконання необхідне лише щодо вимоги, яка йде в зарахування; саме ж зараховування зобов'язання до моменту зарахування може і не бути «дозрілим» (тобто строк виконання по ньому може і не настати)» [9].

І.В. Чайка зазначає, що стосовно визначення однорідності вимог існує дві позиції. Так, перша полягає в тому, що однорідність вимоги означає однорідність предмета зобов'язання (гроші, речі одного і того ж роду та ін.) з тим, щоб зарахуванню не передувала угода сторін про зміну предмета зобов'язання. Такий підхід до визначення однорідності зустрічних вимог полягає в тому, що вимоги мають відповідати ознаці однорідності не тільки предмета, а й умов та природи самого зобов'язання, з якого ці вимоги випливають» [15]. Дослідник вва-

жає, що правова доктрина має на увазі не однорідні зобов'язання, а однорідні предмети виконання в зобов'язаннях. Саме з цієї причини найчастіше зарахування використовується для припинення грошових зобов'язань.

Подібна точка зору є цілком слушною, особливо якщо її продовжити суто у практичному вимірі, звернувши увагу на те, що, окрім грошей та матеріальних цінностей, що є аналогами платіжних інструментів, надзвичайно важко визначити однорідність речей. Саме однорідність та беззаперечність вимог в силу того, що будь-який предмет матеріального світу, окрім платіжних інструментів та деяких інших активів, які становлять в собі економічний зміст засобу обігу, може бути підданий оцінці та виявитися менш вартісним за свій аналог, що є предметом зустрічного зобов'язання.

Зустрічний характер зобов'язань полягає в тому, що сторони відповідного зобов'язання є одночасно і боржниками, і кредиторами зобов'язання, що підлягає зарахуванню. Інакше кажучи, вимога про зарахування боргу є вимогою боржника, яка спрямована проти кредитора [11].

Важливим елементом зустрічності вимог, увага на який звертається зокрема З.Р. Бахрієвою, є можливість реалізації зустрічності у випадку припинення зобов'язання. Тобто і боржник, і кредитор повинні мати у власності або право розпоряджатися тими речами, що є предметами зобов'язання для того, щоб автоматично провести зарахування [1]. Наведена ознака вбачається цілком логічною, оскільки взаємність передбачає настання для обох сторін відносин однакового за своїм значенням результату – зарахування певних вимог у рахунок неналежного виконаного первісного зобов'язання. Тобто речі, що є предметом зобов'язання, мають знаходитися в межах правової волі суб'єктів відносин, які своїми діями здатні провести зарахування.

Висновки та пропозиції. Припинення зобов'язання зарахуванням зустрічних однорідних вимог у вузькому сенсі слід розуміти як односторонній правочин (у формі односторонньої заяви), метою якого є припинення зобов'язання, строк якого настав або строк якого не вказаний

чи визначений моментом, залежним від волі однієї із сторін шляхом погашення зустрічної вимоги.

У широкому сенсі припинення зобов'язання зарахуванням зустрічних однорідних вимог є комплексом відносин між кредитором та боржником зобов'язального правовідношення, які, намагаючись досягнути ефекту максимально наближеного до очікуваного результату припиненого зобов'язання, вступають у нові відносини зарахуванням, що дає змогу погасити зустрічні однорідні (по суті обопільні тотожні, а отже, рівнозначні) вимоги та мінімізувати негативні наслідки від неналежно виконаного зобов'язання.

З точки зору місця цього цивільно-правового інституту у вітчизняному законодавстві можна стверджувати, що законодавець, визначаючи зарахування зустрічних вимог як спосіб припинення зобов'язання, передбачив низку важливих аспектів. По-перше, припинення зобов'язання в такий спосіб є певною процедурою із сукупністю активних дій, що спрямовується на часткове виконання вимог кредитора. По-друге, такий спосіб припинення зобов'язання не звільняє недобросовісного боржника від задоволення вимог кредитора в цілому в будь-який інший спосіб, який обере кредитор як захист власного порушеного права.

Отже, можна цілком обґрунтовано стверджувати, що зарахування зустрічних однорідних вимог як спосіб припинення цивільного зобов'язання має досить складну правову природу, яка характеризується первинністю обов'язку боржника неухильного дотримання зобов'язань перед кредитором шляхом їх виконання. І навіть такий спосіб їх припинення, як зарахування, вказує на вжиття законодавцем максимальних можливостей з метою дотримання стабільності відносин зобов'язання та непохитності принципу їх належного виконання.

Список використаної літератури:

1. Бахрієва З.Р. До проблеми правового регулювання припинення цивільних договорів / З.Р. Бахрієва // Юридична наука. – 2011. – № 2. – С. 50–54.
2. Бевзенко Р.С. Зачет в гражданском праве : Опыт исследования теоретической конструкции и обобщения судебной практики / Р.С. Бевзенко, Т.Р. Фахретдинов. – М. : Статут, 2006. – 172 с.
3. Бушнев В.В. Зачет и прекращение обязательств в системе гражданского права / В.В. Бушнев // Бизнес в законе. – № 5. – 2009. – С. 88–98.
4. Митина И.С. Зачет как способ прекращения гражданско-правовых обязательств / И.С. Митина [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://juryev.ru/grazhdanskoe-pravo/137-2010-01-24-20-47-48>
5. Нобель П. Швейцарское финансовое право и международные стандарты / П. Нобель. – М. : НОРМА, 2008. – С. 611.
6. Постанова Верховного Суду України від 24 лютого 2016 року у справі № 6-2784цс15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.arbitr.gov.ua/docs/6-2784цс15.html>
7. Пригуза П.Д. Зарахування зустрічних однорідних вимог: проблеми застосування / П.Д. Пригуза // Юридичний вісник України. – 2008. – № 15. – С. 8–9.
8. Степаненко О.В. Проблемні зобов'язання / О.В. Степаненко // Юридична газета. – № 34. – 2015. – С. 14–15.
9. Фахретдинов Т.Р. Проблемы применения зачета в гражданском праве России : автореферат дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.03 / Казан. гос. ун-т им. В.И. Ульянова-Ленина. – Казань, 2006. – 22 с.
10. Харитонов Є.О. Цивільне право України : [підручник] / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова, О.В. Старцев. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Істина, 2011. – 808 с.
11. Цивільне право України: Особлива частина: в 2 т.: 3-тє вид., перероб. і доп. / за ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К. : Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.
12. Цивільне право України: [підручник] : у 2 т. / за заг. ред. В.Г. Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. – Т. 1. – К. : Юрінком Інтер, 2004. – 480 с.
13. Цивільний кодекс України : Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15/paran3014#n3014>
14. Цивільний кодекс України: наук.-практ. коментар: у 2 ч. / за заг. ред. Я.М. Шевченко. – К. : Видавничий дім «Ін-Юре», 2004. – 916 с.-
15. Чайка И.В. Прекращение обязательств зачетом / И.В. Чайка // Человек. Преступление и наказание. – № 2(57). – 2007. – С. 54–56.

Жданкина Л. К. Правовая природа зачисления встречных однородных требований как способа прекращения гражданского обязательства

Проведен анализ законодательного закрепления прекращения гражданско-правового обязательства зачетом встречных однородных требований. Раскрыты и исследованы основные подходы к определению зачисления встречных однородных требований. Установлены основные условия и требования к прекращению гражданского обязательства зачетом встречных однородных требований. Раскрыты основные проблемы практической реализации прекращения обязательства зачетом встречных однородных требований.

Ключевые слова: обязательства, зачисление, встречные требования, однородность, исполнение обязательств.

Zhdankina L. The legal nature of the offset the countervailing homogeneous demands as a way of termination of a civil obligation

It was made an analysis of the legal adjusting of the termination of civil-law obligation in the light of the homogeneous demands. The main approaches to determining the offset were revealed. There were identified the basic conditions and requirements for the termination of a civil obligation by the way of offset. The main problems of the practical realization of the termination of the obligation by the offset were disclosed.

Key words: obligations, offset, counter requirements, homogeneity, fulfillment of the obligation.